

Nogmaals: Het Schoutmansgoed

Gérard Hollanders

In Graver 2008-3 hebt u de geschiedenis kunnen lezen van het Schoutmansgoed, zoals fraai verwoord door Goossen van den Bosch. Enkele passages in deze verhandeling vragen echter om een nadere toelichting. Ook kunnen er enkele aanvullingen m.b.t. de eigendom van het goed worden gegeven.

Zo vermeldt Van den Bosch dat vanaf 1492 de goederen van Werden zijn beheerd door een monnik, de kellenaar, die woonde in de 'Hof van Putten'. De eerste van de bedoelde monniken was Johannes Francken, die van 1489 tot zijn overlijden in augustus 1494 kellenaar te Putten was. Met de 'Hof van Putten' bedoelt hij de Kelnarij, dit in tegenstelling tot de door hem enkele alinea's verder genoemde 'hof te Putten', zijnde de vroegere hof van de proosdij te Werden, het Schoutmansgoed, dat vanaf 1492 zijn beheersfunctie verloor.

De geschiedenis van het Schoutmansgoed in de periode 1600 – 1800 is iets gecompliceerder dan door Van den Bosch weergegeven. Ook de latere eigendom vraagt om een nadere invulling. Het goed heeft namelijk eeuwenlang, tot 1928, onderdeel uitgemaakt van het landgoed Schoonderbeek.

In 1559 is het gehele Puttense bezit van de proosdij te Werden aangekocht door het klooster te Paderborn, de Abdinchof. Daardoor kon het beheer van de voorheen Werdense goederen vanuit de Kelnarij van Putten beheerd blijven worden. Nu was in 1560 het Huis Schoonderbeek aangekocht door Jhr. Elbert van Voorst. De dorpingen van Putten stonden Schoonderbeek ten dienste, o.a. voor militiefuncties. Elbert van Voorst was dus belangrijk voor de bescherming van de Kelnarij. In 1586 beval Robert van Leicester, de toenmalige landvoogd, om Van Voorst, zijn huis en huisgezin alsmede alle inwoners van het ampt Putten te

vrijwaren van alle overlast, brandschatting, schade en geweld. En omdat de Kelnarij in die onrustige tijden (we spreken dan van de Tachtigjarige Oorlog) een invloedrijk beschermer wel kon gebruiken, heeft de abt van Paderborn van Voorst beleend met het Schoutmansgoed, dat grensde aan het eigendom van Van Voorst. Van Voorst kon dan het Schoutmansgoed verpachten. Vanaf dan behoort het Schoutmansgoed tot de goederen die vallen onder Schoonderbeek.

Na enkele generaties Van Voorst komt het geheel in 1691 aan Hendrik van Middachten en later aan Frederik Gerrit van Zuylen van Nijeveldt, gehuwd met Anna Cunegonda van Voorst. Na de dood van Frederik Gerrit hertrouwt zij met Johan Peter Becker, die in 1735 met Schoonderbeek en wat daarbij behoorde (o.a. ook Schoutmansgoed) wordt beleend.

Na verkoop wordt het geheel eigendom van Samuel Heshusius. Deze verhuurt het Schoutmansgoed in 1777 aan Thijs Jacobs en Teunisje Reijers. Uit de verhuurcedule blijkt de omvang van het goed. Het Schoutmansgoed omvat dan de Hoge Eng, de Lange Eng, de Proost, de Dorpskamp, de Eldertjeskamp, de twee Klumperskampen, de Bree, het Hakschaer, weiden en vijf schepel zaailand op den Ouden Bogaart. De pachtsom voor dit alles bedraagt 85 gulden/jr. Daarnaast betalen zij de aan de Kelnarij verschuldigde jaarlijkse lasten van 21 schepel rogge en het halve haardstedengeld. Ook blijkt uit de akte dat vóór hen ene Willem Gerritsen pachter is geweest.

Omstreeks 1800 treffen we Schoonderbeek en het Schoutmansgoed aan in het bezit van Generaal Majoor bd. Tileman Ernst Hoynk van Papendrecht die gehuwd is met Johanna Maria Heshusius, dochter van Samuel.. Uit de huurovereenkomst van 1809 voor het Schoutmansgoed blijkt dit dan nog steeds verpacht te zijn aan Thijs Jacobs en Teunisje Reijers. De pachtsom is inmiddels verhoogd tot 120 gulden/jr. Ook moeten de lasten aan de Kelnarij nog steeds worden afgedragen.

Hoynk van Papendrecht verkoopt Schoonderbeek mét het Schoutmansgoed in 1812 aan Frederik Hendrik Smidt, een in Amsterdam wonend handelaar. Smidt verkoopt vervolgens het geheel door aan Gijsbert Arendsen die bij de aanvang van de kadastrale registratie in 1832 de enige eigenaar blijkt te zijn. Daarna gaat het over op diens zoon Wouter Hendrik die het vervolgens verkoopt aan zijn broer Willem Arendsen. Deze gaat het echter niet voor de wind en besluit zijn geluk elders te beproeven.

In 1868 verkoopt hij zijn aandeel in Schoonderbeek mét het Schoutmansgoed aan Jacob Hendrik van Schermbeek, notaris te Utrecht. Van Schermbeek overlijdt in 1900. Na de plaatsvindende successie vinden we een tweede Jacob Hendrik van Schermbeek als eigenaar. In 1928 wordt het goed verkocht aan Willem Arendsen, een ver familielid van de eerdere Arendsens, en ene Johannes van Dorp. Meteen na de aankoop worden delen doorverkocht om Van Dorp af te betalen. Zo wordt het gehele Schoutmansgoed verkocht aan Gerrit van Loo, landbouwer. Na zo'n drie en een halve eeuw zijn dan Schoonderbeek en het Schoutmansgoed weer van elkaar gescheiden.

Noot:

Gegevens zijn ontleend aan de Gelderse Volksalmanak 1852, overdrachtsakten van Schoonderbeek en de kadasterregisters, zoals berustend in het gemeentearchief van Putten.

+++